

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації

Семченка Віталія Олеговича

«Кримське питання в телеграм-каналах: трансформація маніпулятивних наративів»,

яка подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

з галузі знань 06 «Журналістика»

за спеціальністю 061 «Журналістика»

1. Оцінка роботи здобувача у процесі підготовки дисертації і виконання індивідуального плану навчальної та наукової роботи. У процесі роботи над дисертаційним дослідженням аспірант Семченко В. О. дотримувався індивідуального плану наукової роботи та успішно виконав індивідуальний навчальний план, показав себе як сумлінний виконавець. За час навчання в аспірантурі Семченко В. О. оволодів такими компетентностями: виявляти глибокі й системні теоретичні та емпіричні закономірності функціонування сучасного цифрового медіапростору; поглиблене розуміння механізмів формування та трансформації медіанаративів в умовах інформаційного протистояння; кваліфіковано здійснювати наукові дослідження у сфері журналістики та медіадосліджень; здійснювати наукові дослідження проблем маніпулятивного впливу в цифровому середовищі, визначати наукові проблеми, не розроблені або недостатньо розроблені у відповідних наукових дослідженнях медіакommunікацій; готувати наукові тексти про проміжні та кінцеві результати досліджень, готувати та здійснювати публічну апробацію результатів досліджень.

2. Обґрунтування вибору теми дослідження. Сучасний медіапростір України функціонує в умовах безпрецедентного інформаційного протистояння, яке набуло особливої гостроти після анексії Криму Російською Федерацією у 2014 році та повномасштабного вторгнення у 2022 році. У цьому контексті месенджер Telegram перетворився на одну з ключових платформ для поширення

новинного контенту, формування громадської думки та ведення інформаційної війни.

Кримське питання залишається однією з центральних тем українського медіадискурсу протягом останнього десятиліття. Після окупації півострова у 2014 році сформувалися паралельні медійні простори: російські канали просувають наратив інтеграції Криму в правове й інформаційне поле РФ, тоді як українські джерела послідовно розглядають регіон як тимчасово окуповану територію. Ця дихотомія створила сприятливий ґрунт для активного використання маніпулятивних наративів обома сторонами конфлікту.

Актуальність дослідження зумовлена кількома чинниками. По-перше, Telegram-канали стали потужним інструментом інформаційного впливу, який функціонує поза традиційними механізмами редакційного контролю та регулювання. По-друге, наративи, що поширюються через цю платформу, безпосередньо впливають на суспільну свідомість, формуючи ставлення громадян до ключових питань національної безпеки та територіальної цілісності. По-третє, еволюція цих наративів відображає ширші трансформації в українському інформаційному просторі та потребує системного наукового осмислення. Для української держави питання висвітлення кримської тематики має стратегічне значення: згідно зі Стратегією деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, інформаційна складова розглядається як один із ключових елементів політики з повернення півострова. Це обумовлює необхідність наукового аналізу механізмів формування та трансформації наративів у цифровому медіапросторі.

Мета дослідження – виявити та проаналізувати еволюцію наративів у телеграм-каналах із висвітленням кримської проблематики в період 2014–2025 років, визначити ключові стратегії маніпулятивного впливу та їх трансформацію під впливом соціально-політичних чинників.

Реалізація мети зумовила необхідність вирішення таких дослідницьких завдань: систематизувати теоретичні підходи до вивчення понять «кримське

питання», «нарратив» та «маніпуляція» в контексті медіадосліджень; розробити методологічний інструментарій для аналізу маніпулятивних нарративів у телеграм-каналах, включаючи критерії ідентифікації каналів різної спрямованості; дослідити еволюцію нарративів українських телеграм-каналів про Крим від локальної проблематики до воєнізованого дискурсу; виявити та класифікувати лексичні маркери та маніпулятивні стратегії, що використовуються в проукраїнських і проросійських телеграм-каналах; проаналізувати етичні дилеми журналістської відповідальності при висвітленні кримської тематики в умовах збройного конфлікту; сформулювати рекомендації щодо підвищення інформаційної стійкості суспільства та протидії маніпулятивним практикам.

Об'єктом дослідження є медіадискурс телеграм-каналів, присвячених висвітленню кримського питання.

Предметом дослідження є маніпулятивні нарративи та стратегії їхнього конструювання в проукраїнських і проросійських телеграм-каналах у контексті інформаційного протистояння.

Методи дослідження. Методологічна програма дослідження має комплексний характер, поєднуючи загальнонаукові та спеціальні методи. Загальнонаукові методи: аналіз і синтез для систематизації теоретичних підходів до вивчення маніпулятивних нарративів; індукція та дедукція для формулювання висновків на основі емпіричного матеріалу; порівняння для виявлення спільного та відмінного в стратегіях проукраїнських і проросійських каналів; узагальнення для формування теоретичних положень та практичних рекомендацій. Спеціальні методи: кількісний контент-аналіз для визначення частотності лексичних одиниць та тематичних категорій; якісний контент-аналіз для інтерпретації змісту повідомлень та виявлення латентних смислів; критичний дискурс-аналіз за методологією Т. ван Дейка для виявлення ідеологічних структур у текстах; лексико-семантичний аналіз для дослідження семантичних трансформацій лексичних одиниць; нарративний аналіз для вивчення структури та функцій

медіанаративів; компаративний аналіз для порівняння підходів різних типів медіа.

Методологічну базу дослідження складають: наративна парадигма У. Фішера, критичний дискурс-аналіз Т. ван Дейка, теорія фреймінгу Р. Ентмана, типологія стратегій легітимації Т. ван Леувена (авторизація, раціоналізація, моральна оцінка, міфопоезіс), а також концепції «банальності зла» Х. Арндт, «місце пам'яті» П. Нора, типологія ностальгії С. Бойм. Емпірична база дослідження охоплює понад 2000 публікацій 20 телеграм-каналів (10 проукраїнських та 10 проросійських) за період 2019–2025 років.

3. Особистий внесок дисертанта в отриманні наукових результатів та їх новизна. Дисертаційне дослідження виконано здобувачем самостійно, усі сформульовані в ньому положення та висновки з рекомендаціями обґрунтовані на основі особистих досліджень автора. Для аргументації окремих положень використані праці інших науковців, на які зроблені посилання. В індивідуальних наукових працях застосовано авторські ідеї та розробки.

Наукова новизна одержаних результатів розкривається в таких положеннях:

вперше:

– виявлено фундаментальну асиметрію джерел легітимності проросійського та проукраїнського дискурсів (міфопоезіс та авторизація через традицію проти авторизації через закон та раціоналізації за типологією Т. ван Леувена), що визначає принципову відмінність у природі та функціях маніпулятивних стратегій: у проросійському дискурсі маніпуляція є конститутивною (без неї дискурс розпадається), у проукраїнському – інструментальною (посилює меседж, який може існувати і без неї);

– систематизовано вісім маніпулятивних стратегій проросійських телеграм-каналів кримської тематики (історична легітимізація, референдумна легітимізація, стратегія «порятунку», стратегія «розвитку та процвітання», воєнна нормалізація та контекстуальне змішування, кризова комунікація, дискредитація опонентів, доносительство та публічне цькування) та п'ять

стратегій проукраїнських каналів (правова делегітимізація, документування репресій та віктимізація, воєнна героїзація, народний краудсорсинг та партизанська журналістика, деанонімізація та підтримка руху опору);

– виявлено п'ятифазну модель кризової комунікації проросійських каналів (нейтральна термінологія та мінімізація → персоніфікація жертв та емоційна мобілізація → технічна деталізація та конструювання експертності → економічні заспокоєння та практична інформація → політизація та призначення винних), верифіковану на матеріалі висвітлення двох атак на Кримський міст (жовтень 2022 та липень 2023 року);

– встановлено історичну спадкоємність сучасних практик проросійської пропаганди від радянської системи санітарної пропаганди 1918–1930-х років через виявлення структурної ідентичності механізмів кризової мобілізації (щоденна статистика, географічна деталізація, публічне приниження порушників, трансформація особистого в політичне, нормалізація надзвичайного стану);

– обґрунтовано розмежування етичних дилем (специфіка проукраїнського дискурсу, де автори мають реальний вибір між альтернативними рішеннями) та системних порушень етичних норм (характеристика проросійського дискурсу, де маніпуляція є вбудованою характеристикою системи);

удосконалено:

– методологію дослідження маніпулятивного контенту в месенджер-середовищі через інтеграцію кількісного контент-аналізу, критичного дискурс-аналізу за Т. ван Дейком та лексико-семантичного аналізу;

– критерії ідентифікації телеграм-каналів за ідеологічною спрямованістю на основі комплексу лексико-семантичних, тематичних та позиційних маркерів;

– періодизацію розвитку українського медіадискурсу про Крим з урахуванням трансформацій після повномасштабного вторгнення (чотири етапи: 2014–2015 – формування паралельних медійних просторів; 2016–2021 – «заморожений конфлікт»; 2022 – переломний рік; 2023–2025 – консолідація воєнізованого дискурсу);

набули подальшого розвитку:

- положення теорії наративів щодо їхньої ролі в конструюванні альтернативних версій реальності в умовах збройного конфлікту;
- концепція «банальності зла» Х. Арндт у застосуванні до аналізу відповідальності авторів пропагандистських каналів;
- теоретичні засади журналістської етики в контексті дискусії про межі «залученої журналістики» та «журналістики миру».

4. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються. Обґрунтованість та достовірність наукових положень, результатів і висновків дисертації забезпечена використанням широкого кола теоретичних концепцій (наративна парадигма, критичний дискурс-аналіз, теорія фреймінгу, типологія стратегій легітимації), репрезентативної емпіричної бази (2000 публікацій 20 телеграм-каналів за період 2019–2025 років) та комплексу методів наукового пізнання. При обґрунтуванні теоретичних висновків дисертації здобувач керувався положеннями критичного дискурс-аналізу Т. ван Дейка, теорії фреймінгу Р. Ентмана та типології стратегій легітимації Т. ван Леувена. Верифікація результатів здійснювалася шляхом порівняльного аналізу кількох кейсів (зокрема, двох атак на Кримський міст для підтвердження стійкості п'ятифазної моделі кризової комунікації). Застосування сукупності наукових методів разом із принципами системності та міждисциплінарності надало змогу виконати поставлені в дисертації завдання, досягти мети дослідження і забезпечити наукову достовірність та чіткість одержаних результатів.

5. Наукове, теоретичне та практичне значення результатів дисертації. Результати проведеного дослідження можуть бути використані: органами державної влади та структурами стратегічних комунікацій для розробки ефективних стратегій протидії російській дезінформації та підготовки інформаційного супроводу процесу деокупації Криму; редакціями медіа та телеграм-каналів для вдосконалення редакційних політик, розробки протоколів захисту джерел та етичних стандартів висвітлення конфлікту; освітніми

установами для підготовки курсів з медіаграмотності, журналістської етики та критичного аналізу медіаконтенту; правозахисними організаціями для документування порушень прав людини та інформаційних злочинів на окупованій території; дослідниками медіа для подальшого вивчення трансформацій медіадискурсу в умовах збройного конфлікту.

6. Повнота викладення матеріалів дисертації в роботах, опублікованих автором. Основні наукові результати дисертаційного дослідження висвітлено у 8 одноосібних наукових публікаціях автора, з яких 3 статті у наукових фахових виданнях України і 5 публікацій за результатами виступів на міжнародних наукових конференціях.

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Semchenko V. Lexical Constructions of Manipulative Texts in Telegram Channels of War Time (on the Example of Coverage of The Crimea Issue). *Current Issues of Mass Communication*. 2025, 37, 66–75.

DOI: <https://doi.org/10.17721/CIMC.2025.37.66-75>

URL: <https://cimc.knu.ua/uk/article/view/3804>

2. Семченко В. Трансформація наративів українських телеграм-каналів про Крим: від локальної проблематики до воєнізованого дискурсу. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Філологія*. 2025, 2 (16), С. 71–79.

DOI: <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2025.2.10>

URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/philology/article/view/4940>

3. Семченко В. Етичні дилеми журналістської відповідальності в часи війни: на прикладі висвітлення кримської тематики у 2022–2024 роках. *Синопсис: текст, контекст, медіа*. 2025, 31(3), С. 199–207.

DOI: <https://doi.org/10.28925/2311-259x.2025.3.8>

URL: <https://synopsis.kubg.edu.ua/index.php/synopsis/article/view/724>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Семченко В. О. Принцип об'єктивності у ЗМІ як засіб маніпуляції у контексті інформаційної війни Росії проти України. *Медіареальність у часи*

інформаційних війн: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції. Харків, 2024.

2. Семченко В. О. Особливості лексичних конструкцій і маніпулятивних стратегій у telegram-каналах воєнного часу: кримське питання. *Актуальні проблеми медіапростору: збірник доповідей VII міжнародної науково-практичної конференції*. Київ – Вітербо, 2025.

3. Семченко В. О. Лексика та маніпулятивні стратегії у воєнному дискурсі Telegram: приклад Криму. *«Четверта влада», чверть століття: медіа та інформація: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції*, Харків, ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025.

4. Семченко В. О. Критерії ідентифікації видань із проросійською орієнтацією на прикладі медіапростору Криму. *Golden Quill Publishing, Stanford, USA, 2025. (У межах міжнародної наукової конференції Science, Education, Economics, And Society: Interdisciplinary Dialogue In The Context Of Globalization)*.

5. Семченко В. О. Структурна ідентичність COVID-дискурсу та воєнного дискурсу: на прикладі проросійських телеграм-каналів Криму. *Медіаочікування та медіареальність у вимірах гібридної війни: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції*. Харків, 2026.

7. Дотримання академічної доброчесності. На підставі вивчення тексту дисертації здобувача, наукових праць здобувача та Протоколу контролю оригінальності (перевірку наявності текстових запозичень виконано в антиплагіатній інтернет-системі) встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

8. Апробація матеріалів дисертації. Основні положення дисертаційної роботи викладено та обговорено на теоретичних семінарах кафедри журналістики Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, а також на Міжнародній науково-практичній конференції «Медіареальність у часи інформаційних війн» (м. Харків, 15 березня 2024 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «"Четверта влада", чверть століття: медіа та інформація»

(м. Харків, 14 березня 2025 р.), VII Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми медіапростору» (м. Київ, Україна – м. Вітербо, Італія, 17 травня 2025 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Медіаочікування та медіареальність у вимірах гібридної війни» (м. Харків, 13 березня 2026 р.) тощо. Окремі положення апробовані також у межах експертних обговорень із представниками медіа, правозахисних організацій та представників Уряду, які дотичні до теми окупованого Криму.

9. Оцінка структури, мови та стилю дисертації.

Дисертація написана чіткою мовою, структура дисертації відповідає алгоритму здійсненого автором дослідження. Матеріал дисертації викладено в логічній послідовності та доступний для сприйняття. Робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел. Зміст, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом МОН № 759 від 31.05.2019), і вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

10. Відповідність змісту дисертації спеціальності, за якою вона подається до захисту. За своїм фаховим спрямуванням, науковою новизною і практичною значимістю дисертаційна робота В. О. Семченка відповідає спеціальності 061 «Журналістика».

11. Результати обговорення та проведення презентації. Рекомендація дисертації до захисту. Здобувачем було представлено основні результати дисертаційної роботи на засіданні кафедри журналістики Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна щодо попередньої експертизи дисертації у формі презентації і наукової дискусії після її завершення. За підсумком обговорення, проведене дослідження було оцінено позитивно.

Дисертаційна робота Семченка Віталія Олеговича виконана на високому науковому рівні та є цілісним науковим дослідженням, яке відповідає встановленим вимогам чинного законодавства України.

Враховуючи високий рівень дослідження, актуальність, новизну, практичну цінність отриманих результатів та відповідність роботи спеціальності 061 «Журналістика» дисертація Семченка В. О. «Кримське питання в телеграм-каналах: трансформація маніпулятивних наративів» рекомендується до захисту в спеціалізованій вченій раді для здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 061 «Журналістика» з галузі знань 06 «Журналістика».

Головуюча на засіданні:

завідувач кафедри журналістики

Харківського національного

університету імені В. Н. Каразіна,

доктор наук з соціальних комунікацій,

професор

Л. М. Хавкіна